

Genthon István

VIDÁM TUDOMÁNY¹

ANEKDOTÁK MŰVÉSZEKRŐL, MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZEKRŐL – 1. RÉSZ

„Egy anekdotát tudok róla, megtörtént, nem történt,
mindegy, de több az igazságnál.”

(Ady Endre, 1918)

A „tislizés” nagy műfaja mára már kihalt. Az asztali beszélgetések a semmiről, a mindenről, az emberszólás sokszempontú, persze gyakran rosszindulatú, de mindig személyes és személyre szabott műfaja, amely úgy szedte ízekre a delikvenst, hogy megalkotta múlt-, jelen- és jövőbeli képét, az egyedít, a megértőt, vagy az utálkozót, az szinte mindegy, de szájhagyomány útján mindenképpen marandót. Mára már nem maradt ebből semmi, mert a műfaj művelői meghaltak mind, és a szellem is tovaillant, a semmibe foszlott.

Genthon István komolyan vette ezt a műfajt: az itt közreadott, eredetileg „Vidám történetek” címmel ellátott kis sztorikat ugyanúgy precízen gyűjtötte, gondos kalligráfiával letisztázva és rendszerezve, mint a fej-aquamánilek korpuszát előkészítő nagy cédulagyűjteményét, a topográfiai munkához készült feljegyzéseit, egyáltalán, a jelek szerint ezeket a történeteket éppúgy szellemi habitusa részének tekintette, mint a tudományos munkát. Az anekdoták feljegyzését a harmincas években kezdte, a legkésőbbi 1950-es dátumú, nem valószínű, hogy azért hagyta abba, mert ne tudott volna mit kezdeni az ötvenes-hatvanas évek mindennapjainak rideg és veszélyes abszurdjaival – talán egyfajta korrekt undor és az óvatosság miatt hagyott föl az írásbeli gyűjtéssel.

Genthon István (szül. 1903) és Zádor Anna (szül. 1904) egyazon generációhoz tartoztak. Már bőven felnőtt fejjel futnak bele a háborúba. Azután pedig valahogy mindketten megdermednek. A Mama – akinek (nem) szeretett férjét és egyik testvérét vitte el a háború, de megmaradtak szülei, a másik testvér és a villa –, a századelő klasszikus szalonját működteti tovább, megragadva örökre a húszas-harmincas évek világában. Olyan miliőt teremtett és tartott fenn maga körül,

¹ A válogatást sajtó alá rendezte, jegyzetekkel ellátta: Bardoly István és Mojzer Anna, szerkesztette Markója Csilla (MTA BTK MI). – Az eredeti kézirat Genthon tanítványa, Kovács Éva (1932–1998) művészettörténész hagyatékában található. A kéziratot Genthon István halála után özvegye sz. Klement Pirooska (1916–1993) ajándékozta Kovács Évának. A kéziratban az egyes anekdoták beszámozva szerepelnek, de a számokat, mivel válogatásról van szó, elhagytuk.

egyfajta merev, következetes szertartásrenddel, ami számára még élhető volt, amit ismert. Genthon a fia halála és felesége betegsége elől a munkába menekült, és ha el akart rugaszkodni a földi valóságtól, az irodalomba és a kocsmákba, az asztaltársaságokba szökött, amelyek személyi összetétele pontosan olyan szigorúan rostált volt, mint a Mama rózsadombi szalonjéé. Az asztaltársaság, a „Továbbképző”, nemkívánatos, vagy nemkívánatossá lett egyedek feltűnése után máshová tette át székhelyét, amiről csak a szívesen látottak értesültek. Genthon számára átjárhatóak voltak a századok, nem nosztalgia vezérelte, hanem egyszerűen tágasabb volt számára a múlttal teljes jelen pillanat. Genthon Istvánnak persze bizonyos fokig szerencséje volt: egy olyan korban is élt, mikor az egyén személyiséggé lehetett. És ő személyiség volt és az maradt élete utolsó percéig. A mindig élére vasalt sármőr, a mániákus rendszerező gőgös volt, mint az ördög, de gőgje imponáló volt, mert a legnemesebb fajtából való volt, abból, amely elfogulatlan, egyenrangúnak tekint utcseprőt és minisztert, csak a pózokra és az ostoba kisszerűségekre tekint megvetéssel. Adott magára: gyakran és szívesen kirándult, de akkor is öltönyben, aktatáskával bárhova, az aktatáskában az elmaradhatatlan keménytojásokkal. Néha a kirándulás az útba eső első kocsmával kezdődött, és ott is fejeződött be. Mert a kocsmológia a bölcsészettudományok fontos kiegészítő stúdiuma volt. „Mióta az írásbeliséget feltalálták, az egyetem teljesen fölösleges – hangoztatta – legalábbis a bölcsészkar.” Kocsmáról soha nem mondott ilyesmit.

Teljes romantikus kamaszlelkével írónak készült, de sok írónak készülő pályatársához hasonlóan annyira megbűvölték a valóságos tárgyak, események, emberek, hogy nem tudott, és talán nem is mert elrugaszkodni és beleveszni egy általa konstruált fantáziavilágba.

Rendkívül éles szemű megfigyelő volt, és szellemessége persze nem az anekdoták gyűjtésében merült ki, hanem precíz észrevételeiben, a világ dolgainak meghatározásában, éber figyelmében. Mesterien formálta történeté a jelenvalót, reflektált az aktualitásokra, kár, hogy a háború utáni kollegáiról szóló roppant történet-és megjegyzésgyűjteményét soha sem írta meg, azzal viszont, hogy állandóan pontosan kommentálta és mesélte a jelent, fiatalok generációit tanította meg látni és mesélni, vagy csak egyetlen pontos meghatározással gyilkos ítéletet mondani. A Szépművészeti Múzeum, melynek 1945–1948 között igazgatója, majd haláláig munkatársa volt, hajdani nagyívű legendáriumát is ő teremtette meg, amely mintha nem gyarapodna tovább, mert szétszéledtek azok, akik a történetmesélés műfaját még művelni tudták.

Az írókról, színészekről szóló történeteket szakmai önzésből kihagytuk a gyűjteményből – ezek egy része amúgy is ismert más forrásból – a többi viszont, reméljük, noha az anekdota természetéből adódóan erős forráskritikával kezelendő, de az emlékezni vágyók épülésére és szórakozására szolgál majd.

Nagyobb tudós társaságban szó esett Lukinich Imréről, a történetíróról és szorgalmas emlékkönyvszerkesztőről.² A leggyilkosabbat Hóman Bálint³ mondta róla:

- Lukinich tulajdonképpen prehistorikus.
- Miért?
- Mert amit ír, az még nem történelem.

(Hóman Bálint, 1932)

Szinyei Merse Pálnak⁴ fia, Félix, földbirtokot vásárolt s vidéken telepedett le. Meglátogatta a szomszédokat s azok is őt. Egy napon B. grófné, egyik szomszédja, adta vissza látogatását. Megnézte a belső berendezést, szeméhez emelte aranykeretű lorgnjont, huzamosan tanulmányozta az egyik képet s megkérdezte, ki festette.

- Az apám, Szinyei Merse Pál - mondta a házigazda szolgálatkészen.
- Nagyon szép.

A másik szobában s a harmadikban ugyanez a jelenet. A grófnő megint a szerző után érdeklődik.

- Az apám - hangzik újból és újból, mire a grófnő leereszti a lorgnjont és megértően mondja:
- Milyen jó, ha van valaki a családban, aki festeget.

(Kandó László, 1936)

A nagytestű, jókedélyű Aba-Novákot⁵ nehéz dühbe hozni. De ha az ember egy kétsoros nótát kezd dúdolni, szemei vérben forognak. Története az, hogy mikor a Képzőművészeti Főiskolára járt, volt egy Hanák⁶ nevű évtársa. Róluk kettőjükéről énekelték a rosszmájú kollégák a következő versikét:

Aba-Novák, Aba-Hanák, / Jobb lenne, ha abbahannák.

(Pátzay Pál, 1930)

Öreg tanyai gazda csoszog be a Nemzeti Múzeum könyvtárába. Szakadozott könyv a hóna alatt. Eladni hozta. Mielőtt átadná, felemeli ujját és áhítattal mondja:

- Ez kérem még Mózes korából való.

A tisztviselő nézi, forgatja. Latin biblia a XVII. századból, annak is csak az eleje. Megkérdi:

- Mondja atyafi, honnan szedi, hogy ez Mózes korából való?

² Lukinich Imre (1888-1950) történész, egyetemi tanár, az MTA tagja. *Mohácsi emlékkönyv 1526*. Budapest, 1926.; *Nagyenyedi album MCMXXVI*. Budapest, 1926. - majd: *Rákóczi emlékkönyv halálának kétszázéves fordulójára*. I-II. Budapest, 1934.; *In memoriam Sancti Stephani Hungariae apostolici protoregis 997-1038*. Budapest, 1938.; *Mátyás király emlékkönyv születésének ötszázéves fordulójára*. I-II. Budapest, 1940.

³ Hóman Bálint (1885-1951) történész, kultúrpolitikus, többször kultuszminiszter, az MTA tagja.

⁴ Szinyei Merse Pál (1845-1920) festő; fia, Félix (1874-1952) politikus, országgyűlési képviselő.

⁵ Aba-Novák Vilmos (1894-1941) festő.

⁶ Hanák József (1903-1945) festő, akinek Aba-Novák portróját is megfestette, 1922-ben.

- Onnan kérem - hangzik a fensőbbeség válasz -, hogy Mózesnek csak négy könyve van benne. Ebből látszik, hogy mikor ezt nyomták, akkor az ötödiket még meg sem írta.

Bernáth Aurél⁷ története ez.

Egyik távoli rokonom keresett fel egyszer, kinek látogatása elé némi aggodalommal néztem. Hírből jól ismertem. Hírneve azonban inkább fantasztikus részletekből állott. Így jellemezték: „furcsa ember ez a Zoltán”.

A látogatásra elhozta feleségét és nővérét is. A szokásos családi oknyomozás után képnézésre került a sor. Az aktust Zoltán sötét hallgatása tette egy kicsit nyomasztóvá. A bemutatás végeztével Zoltán egyszerre azt kérdi:

- Mondd, Aurélkám, meddig akarsz te még festegetni?

Kissé meghökkenve feleltem:

- Remélem, kedves Zoltán, hogy halálomig.

- Úgy ... - mondja Zoltán s gondterhesen jár egy ideig még föl-alá, majd a hölgyeket hátrahagyva elköszön.

Fél óra múlva tért vissza és megvette egy tengeri kikötőt ábrázoló képemet.

Ennek a „furcsa” történetnek aztán még egy „furcsább” folytatása lett. Az ő vidékükre kerültem, ahol is visszaadhattam látogatásukat. A szalonban állunk a képem alatt, mikor Zoltán így fordul hozzám:

- Szép, szép a képed Aurélkám, de ne haragudj, ha megmondom, hogy az egyik *postás* nem eléggé tökéletes.

- Az egyik *postás*? - kérdem, miközben a világ süllyed alattam ... - Az egyik *postás* ... de hát hol látod a másikat?

- Itt! - mondja Zoltán szintén megsemmisülve, s tétován mutat az egyik vitorlárúdra.

(Az *Est*, 1936. december 25.)

Kacziány Ödönnek,⁸ a holdvilágos misztikum festőjének gyűjteményes kiállítása volt, amit Ybl Ervin⁹ lelkiismeretesen végignézett és keményen ledorongolt. A kiállítást tévedésből hagyatéki kiállításnak nézte s az „elhunytat”, mint az elmúlt kor elmúlt képviselőjét aposztrofálta.¹⁰

Néhány nap múlva Kacziány jelentkezett s Yblt beperelte halottgyalázásért.

Ítéletre nem került sor, mert Kacziány közben meghalt s így a jogalap valósággá vált, de most a felperes hiányzott.

⁷ Bernáth Aurél (1895–1982) festő.

⁸ Kacziány Ödön (1852–1933) festő.

⁹ Ybl Ervin (1890–1965) művészettörténész, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Művészeti Osztályának munkatársa, a *Budapesti Hírlap* képzőművészeti rovatának vezetője.

¹⁰ Ybl Ervin: Őszi tárlat a Műcsarnokban. *Budapesti Hírlap*, 1932. október 30. 15. - itt azt írja Ybl, hogy a „hagyatéki kiállítások közül a legérdekesebb Kacziány Ödöné. Csak a beavatottak tudták róla, hogy milyen tehetséges festő volt.” - a helyesbítés: 1932. november 3. 12.

Szegény Gulácsy Lajos,¹¹ Itália s az álomszerű, furcsa hangulatok festője egy napon zárt intézeti kezelésre szorult.

A Schaffer-klinikára¹² vitték, hol a professzor betegségét érdekesnek találta, kivitte őt a hallgatóság elé s rajta demonstrálta idevágó elméletét. A professzor annyira belemerült a magyarázatba, hogy nem is nézett a betegre. Gulácsy lassan mögéje somfordált, irtózatosan belerúgott, hogy a tudós tanár elterült a földön. Erre diadalmasan felkiáltott:

- Ezt küldi a német császár!

Németh Gyula,¹³ az egyetem turkológus professzora, Karcag önérzetes szülőtte lent járt Rómában. Utána Hóman Bálintnál volt látogatóban, aki kérdezte tőle:

- Na Gyula, mi tetszett legjobban az örök városban?

Németh elgondolkozott, meleg fény csillant a szemében:

- A San Paolo fuori le mura.

Hóman csodálkozott:

- Miért a S. Paolo? Nem mondom, szép múltja van, de a tűzvész szörnyen megrongálta, csúnyán újjáépítették.

- Azért - vágta ki büszkén Németh - mert az hasonlít legjobban a karcagi templomhoz.

(Hóman Bálint, 1930)

Moholy-Nagynak,¹⁴ az absztrakt művésznek kiállítása volt Berlinben. A weimari Németország idejében volt ez. A falak mentén alumíniumból, üvegből, fából ritka fémekből készült konstrukciók állottak, részben szobrok, részben gép-emlékek. Bernáth Aurél is bevetődött, megnézte a kiállítást.

Moholy-Nagy kalauzolta. Bernáth kesernyés, fensőbbbséges mosollyal nézte az anyagot.

- Hogy tetszik? - kérdezte az alkotó izgatottan.

- Öregem - mondta Bernáth - elmélkedem a jövőről. Egy jobbmódú polgár megveszi az egyiket, ezt a ragyogót nikkeltől, mondjuk, hazaviszi és felállítja a szalonban. Múlik az idő, néhány hét múlva a fém nem fénylik így, szar tapad az ébenfárészekre is. Mit tehet a polgár? Csönget, behívja a szobalányt s szigorúan meghagyja:

- Maris, pucolja ki a konstrukciót.

(Bernáth Aurél, 1931)

¹¹ Gulácsy Lajos (1882-1932) festő.

¹² Schaffer Károly (1864-1939) neurológus, egyetemi tanár, az MTA tagja, a Balassa utcai Elmekórtani Klinika vezetője.

¹³ Németh Gyula (1890-1976) turkológus, egyetemi tanár, az MTA tagja.

¹⁴ Moholy-Nagy László (1895-1946) képzőművész. Bernáth Aurél 1923-1926 között élt Berlinben. Valószínűleg Moholy-Nagy 1923-ban a *Sturm* helyiségében rendezett kiállításáról van szó, amelyről visszaemlékezéseiben is ír: Bernáth Aurél: *Utak Pannóniából*. Budapest, 1960. 361.

A szemtanúk kiábrándító dolgokat tudnak mesélni.

Herczeg Ferenc,¹⁵ mint fiatal újságíró meginterjuvolta Jókai Mórt. Utána közvetlenül elbeszélgetett vele s most már olyanokat kérdezett, ami nem a lapot, hanem őt érdekelte.

- Móric bátyám - mondta többek között - te jóban voltál Petőfivel. Petőfi ma már legenda. Mondd meg őszintén, milyen ember volt hát ő tulajdonképpen?

Jókai körülnézett, bár kettejükön kívül nem volt senki a szobában. Ellenzót csinált a tenyeréből és arcát elfintorította. Úgy súgta:

- Szörnyű...

Tihanyi Lajos,¹⁶ a süket festő, ki évek óta Párizsban él, meg volt híva egy családhoz ebédre. A családban leledző gyermeket meg akarta lepni valamivel, vett hát egy szép vesszőparipát.

Az előszobában kibontotta a hosszú csomagot, lába alá kapta a paripát s aztán heves nyelvcsentések és horkolások közt begaloppozott a szobába.

Vadidegen, nagyszámú francia család ült az ebédnél, mindenki tátott szájjal nézte őt.

A szerencsétlen egy emelettel tévedett.

Mit volt mit tenni, körülgaloppozta az asztalt és elszáguldott.

Mahler Ede,¹⁷ az egyiptológia tanára a budapesti egyetemen, soha nem barátkozott meg hazánk szép nyelvével. Szobrázások helyett mindig szobrákokat emlegetett. Jelen voltam, midőn egy tavaszi délelőtt bejött a tanterembe s első pillanatban meghök-kent, hogy hallgatói javarésze hiányzik.

- Hja, - mondta aztán megértően - kimenni a zöldbe. Nem is csodálom, ilyen szép időben, mikor a fák ringóznak ...

Ernst Lajos,¹⁸ a gyűjtő, idősebb korában is nagyon szerette a nőket. Egy szép tavaszi napon Pólya Tiborral¹⁹ vacsorázott a Szigeten és így morfondírozott:

- Barátom, nézd ezeket az asszonyokat, lányokat. Gyönyörűek, imádnivalóak és mind a másé. Hát nem lenne szebb, ha a régi időben élnénk, valahol a történelem előtt. Ott lapulnék egy fa mögött s ha mennek hazafelé, egyszerűen előrohannék s a legszebbet, se szó se beszéd, elragadnám.

Pólya legyintett:

- Azt ma is megteheted.

- Ma is? - Ernst dühös lett - És a botrány? És a lapok?

¹⁵ Herczeg Ferenc (1863-1954) író, az MTA tagja, 1891-től a *Budapesti Hírlap* munkatársa, majd 1896-tól az *Uj Idők* szerkesztője.

¹⁶ Tihanyi Lajos (1885-1938) festő, 1919 után előbb Bécsben, majd Párizsban élt.

¹⁷ Mahler Ede (1957-1945) egyiptológus, egyetemi tanár, az MTA tagja.

¹⁸ Ernst Lajos (1872-1937) műgyűjtő, műkereskedő, múzeumigazgató.

¹⁹ Pólya Tibor (1886-1937) festő.

- A lapok? - mosolygott Pólya ravaszul - Az első oldalon ordító betűkkel ez állana: *Impotens szatír garázdálkodása a Margitszigeten.*

A Fészek-klubban történt, boldog békeidőkben.

Kerpel patikus²⁰ plakátot akart rajzoltatni kéz-finomítójának. Tárgyalásokba bocsátkozott Faragó Gézával.²¹ A tárgyalások eredménye sikerült plakát ötlete lett, Faragó biztosította Kerpelt, hogy néhány nap múlva remek tervvel lepi meg.

Végeztek. Még álltak együtt egy ideig, a nagyképű Kerpel befejezőül megkérdezte:

- Mégis, mester, hogy képzeli a dolgot?

Faragó gondolkozás nélkül rávágtá:

- Úgy képelem, hogy ön most rögtön átadja készpénzben a felét ...

(Kandó László, 1937)

Szőnyi István²² engesztelhetetlen ellensége volt Klebelsberg Kuno²³ grófnak. Ebben az egyben nem ismert tréfát. Egyszer megkérdeztem, miért pont őt utálja annyira. Szikráztak a szemei, amíg előadta:

- 1928-ban az állam Rómába küldött több más művésszel dolgozni. Emlékszel rá. Elmentünk megköszönni a kultuszminiszter támogatását. Én mondtam az üdvözlő szavakat, pedig tudod, hogy ilyesmi nem kenyerem. Klebelsberg az egészet behunyt szemmel hallgatta. Befejeztem. Meghajtottam magam, még mindig így állott. Aztán - még mindig behunyt szemmel - beszélni kezdett:

- Barátaim, én nyitott szemmel figyelem a magyar kultúra életét ...

Gerevich Tibor²⁴ a Centrál-kávéházban bridzsezett Huszti József²⁵ egyetemi tanár kollégájával és annak feleségével. Husztiék folyton szidják egymást. Egyszerre Huszti-né odafordul Gerevichhez s azt kérdezi:

- Mondja Tibor, az egyetemi tanárok mind olyan marhák, mint a férjem?

Gerevich azonnal felelt:

- Ez kérem kari titok.

(Huszár Lajos, 1936)

²⁰ Kerpel Vilmos (1872-1939) neves pesti gyógyszerész, a Fehér Sas patika (Szent István krt. 28.) tulajdonosa. Híresek voltak kozmetikumai.

²¹ Faragó Géza (1877-1928) festő, grafikus, neves plakáttervező. Faragó 1912-ben készítette el a plakátot.

²² Szőnyi István (1894-1960) festő. Az 1928/1929-es tanévben volt a római Collegium Hungaricum ösztöndíjasa.

²³ Klebelsberg Kuno (1875-1932) jogász, kulturpolitikus, az MTA tagja; 1922-1931 között kultuszminiszter.

²⁴ Gerevich Tibor (1882-1954) művészettörténész, egyetemi tanár, az MTA tagja.

²⁵ Huszti József (1887-1954) klasszika-filológus, irodalomtörténész, egyetemi tanár, az MTA tagja.

Kallós Ede, Márk Lajos és Kosztolányi Kann Gyula²⁶ együtt mentek a rabbihoz, hogy bejelentsék kikeresztelkedési szándékukat.²⁷

A rabbi elkomorult és kapacitálni kezdte őket.

- Kallós úr, a nagy szobrász, el akarja hagyni ősi hitünket? Márk úr, Magyarország legnagyobb arcképfestője, ön ki akar keresztelkedni?

Végül Kosztolányi Kannhoz fordult:

- Und Sie, Kann, Sie Niemand, was wollen Sie ...²⁸

(Kandó László, 1936)

Két magyar paraszt, részben civilizált formában: Rippl-Rónai József és Móricz Zsigmond.²⁹

Rippl megfestette Móriczot. Móricz megvette a képet. Két ravasz paraszt, micso-da üzletkötés lehetett ez.

Sokakat érdekelt az eredmény, vajon mit kért a művész, mit fizetett az író. A kérdésekre Móricz ezt felelte:

- Potom pénzért vettem!

Rippl viszont azt mondta:

- Vért izzadott érte!

(Fenyő Miksa, 1934)

A Budavári Koronázó Főtemplomban, melyet tévesen, de sokkal rövidebben Mátyás-templomnak neveznek, áll egy Madonna-szobor. Sokáig azt tartották róla, hogy II. Ulászló korából való. Ez volt az a szobor, mely előtt a fal leomlott, mikor 1686-ban az egyesült seregek Budát ostromolták s midőn előtűnt, a törökök megrémültek, elvesztették fejüket. A szép legenda sajnos nem erre a szoborra vonatkozik. Későbbi, barokk alkotás.

Pigler Andor³⁰ szép előadást tartott róla az Országos Régészeti Társulatban. Stíl-kritikai alapon bizonyította, hogy a nagy osztrák barokk mesternek, Georg Rafael Donnernek kivételes alkotása.

A nagysikerű előadást befejezván az elnök feltette az obligát kérdést:

- Kíván valaki hozzászólni?

Kívánt. Schoen Arnold³¹ állt fel, s egy papírlapról oklevélmásolatokat olvasott fel, melyekből kétségbevonhatatlanul kiderült, hogy a szobor - ez a szobor - már

²⁶ Kallós Ede (1866-1950) szobrász; Márk Lajos (1867-1842)) festő; Kosztolányi Kann Gyula (1868-1945) festő.

²⁷ Ez 1908 nyarán történt. Ld.: Konrád Miklós: *Zsidóságon innen és túl*. Budapest, 2014. 566.

²⁸ És maga, Kann, maga senki, mit akar maga...

²⁹ Rippl-Rónai József (1861-1927) festő; Móricz Zsigmond (1879-1942) író. A kép 1923-ban készült.

³⁰ Pigler Andor (1899-1992) művészettörténész, egyetemi tanár. A Mátyás-templom márvány Madonnája - G. R. Donner műve c. előadást 1924. október 18-án tartotta az országos Magyar Régészeti Társulatban. *Budapesti Hirlap*, 1924. október 15. 8.

³¹ Schoen Arnold (1887-1973) művészettörténész.

akkor állott, midőn G. R. Donner mindössze csak hatéves volt.

Minden szem Piglerre szegeződött. Arca lassan pirossá vált. Mikor az elnök kérdőn felé fordult, szörnyű energiával csak ennyit mondott:

- Ennek ellenére minden állításomat fenntartom!

Fraknói Vilmos katolikus püspök és Angyal Dávid³² egyetemi tanár, mindketten zsidó származásúak, együtt sétáltak az utcán.

A két történész vitába keveredett. Észre sem vették, hogy a Dob utcába jutottak. Az egyik étteremből nehéz, erős sóletszag tódult az utcára. Fraknói a leghevesebb vita közepén, felemelte ujját, mélyet szippantott és azt mondta:

- Hiszen lehet, Dávid, hogy igazad van. De lásd be - érzed ezt a szagot? - mégis szép a mi hitünk.

Egy adalék a magyar absztrakt művészet őszinteségéhez.

Scheiber Hugó,³³ a kövér és kopasz festő, akit barátai úszómesterhez hasonlítanak, csekély értelmével absztrakt képeket festett. Rosszul ment neki nagyon. A képeken minden látható volt, például négyszögletes néger énekesnő, akit egyszerre két nap süt. Egyszer azt mondta nekem egy ily képe előtt: A naprendszer is fikció, nicht wahr? Nehezen beszélt magyarul, mint minden közép-európai zsidónak, a német volt anyanyelve.

Hogy-hogynem Liber Endre alpolgármestert kellett lerajzolnia. Scheiber remekül rajzol, olyan bérletfénykép lett a műből, hogy csodájára jártak. Avantgardista barátai is megtekintették, de nekik nem tetszett.

- Scheiber - ordították - ez modern mű? Hiszen ez legutolsó naturalizmus!

Scheiber pihegett. Jóságos birkaszemeit felemelte s azzal nyugtatta meg híveit:

- Es ist noch nicht fertig, meine Herren! Jetzt kommen noch die Abstraktionen!³⁴

Riedl Frigyes,³⁵ a csodálatos esszéista időnkint bizony bogarassá változott.

Kollokváltatott az egyetemen. Akik lekéstek erről, lakására mentek.

Idegesen fogadta a csoportot és félkörbe állította. A következő furcsa kérdéssel fordult az elsőhöz:

- Mi *nem* volt Petőfi?

Az ötölt-hatolt:

- Nem volt epikus tehetség.

- Igaz - mondta Riedl - de nem erre gondoltam.

³² Fraknói Vilmos (1874-1924) történész, katolikus püspök, az MTA tagja; Angyal Dávid (1857-1943) történész, egyetemi tanár, az MTA tagja. Fraknói nem önként tért ki, szülei keresztellették meg két éves korában, Angyal azonban 1885-ben tért ki.

³³ Scheiber Hugó (1873-1950) festő.

³⁴ Még nincs készen, uraim! Most jönnek az absztrakciók!

³⁵ Riedl Frigyes (1856-1921) irodalomtörténész, egyetemi tanár, az MTA tagja.

A másodikhoz, harmadikhoz, továbbiakhoz fordult.

- Nem volt statikus, hanem dinamikus tehetség.
- Nem tudott prózát írni.
- Nem volt politikus elme.
- Hiányzott belőle a józanság.

Riedl fejét csóválta. Valamennyit végigkérdezte, aztán kijelentette:

- Uraim, valamennyien elbuktak.

Az egyik bátrabb hallgató elébe állt és azt mondotta:

- Rendben van Méltóságos uram, elbuktunk. De lenne szíves megmondani okulásunkra, hogy hát végülis mi nem volt Petőfi.

Riedl kiegyenesedett és csillogó szemekkel felelt:

- Nem volt elnyűtt bürokraták ivadéka.

(Oroszlán Zoltán, 1937)

Hadiemlék-zsúri ült össze Budapesten. Az elnök vitéz katona volt, Bartha Lajos³⁶ tábornok, de művészetpolitikai kérdésekben járatlan ember.

Márton Ferenc és Siklódý Lőrinc³⁷ küzdöttek egymás ellen. A pártfogók nem tudtak megegyezni. A titkos szavazás döntetlenül, hét-hétre végződött.

Az elnököt ez szörnyen megrendítette. Most neki kell dönten. Vakarta a fejét s aztán szinte könyörögve kérdezte a tagoktól:

- Uraim, nem dönthetnék én is titkosan?

(Asztalos Miklós, 1937)

Kandó Laci³⁸ így jellemezte a kultuszminisztériumban nagy szerephez jutott Dr. Vitéz Haász Aladárt³⁹:

- Ein Idiot mit Iniziativen.⁴⁰

Egyetemi tanárok olykor csodálatos kollégiumokat tartanak. Max Dvořák, a bécsi egyetem híres professzora ki is figurázta ezeket.

Egyik előadásorozatnak ez volt a címe: Lándzsák, dárdák és zászlók Dürer korai fametszetein.

Bernáth Aurél mesélte ez alkalomból, hogy mikor 1920 körül Berlinben élt, az egyik professzor így hirdette előadását:

- Wagenbau in alten Orient, mit Übungen.⁴¹

³⁶ Bartha Lajos (1869-1946) altábornagy.

³⁷ Márton Ferenc (1884-1940) festő, szobrász; Siklódý Lőrinc (1876-1945) szobrász.

³⁸ Kandó László (1886-1950) festő.

³⁹ Haász Aladár (1887-1966) jogász, miniszteri osztálytanácsos a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Művészeti Ügyosztályán.

⁴⁰ Egy idióta kezdeményezésekkel, ötletekkel.

⁴¹ Kocsipítés az ókori Keleten, gyakorlatokkal.

Rippl-Rónai nem szerette, ha oly történetet adtak elő előtte, mely festésről szólt és rendkívüli volt. Ilyenkor mindig megkontrázta.

Kora tavasszal, mikor a Nap kezdte erejét visszanyerni, Katona Nándor⁴² mesélte egy társaságban.

- A Tátrában télen rettenetes a hideg. Kimentem havas tájat festeni, füleim égtek, kezem gémberedett. Megnéztem hazamenet a hőmérőt, bizony mínusz harminc fok volt.

Rippl feszengett. Alig várta, hogy szóhoz jusson:

- Bizony fene hidegek vannak. Én három hónapja festettem, nem harminc, hanem harminckét fokos hidegben.

Iványi-Grünwald,⁴³ kinek gyanús volt, megkérdezte:

- Melyik képedet?

- Azt amelyik ... hol is van? Wolfner⁴⁴ vette meg.

- Melyik az? Mi volt a címe a kiállításon?

Rippl rosszallóan csóválta a fejét:

- Ismered jól. Az a címe: Hóolvadás.

(Herman Lipót, 1938)

Mikor Ernst Lajos fia, Bandi⁴⁵ Angliába készült, mindenki féltette ettől a lépéstől a szigetországot. Bandi elvégre nem az az ember, aki ily emelkedetten tisztességes országba való.

A barátok Kálmán „Ubul”⁴⁶ bízták meg az aggodalmak közlésével. Kálmán vállalta. Nagy szeretettel nézte a fiút, aztán tiltóan felemelte ujját s azt mondta:

- Bandikám, te most kimész Londonba. Sokat lehetne erről beszélni, de én csak egyet mondok. Soha ne feledd, hogy a Scotland Yard nem hosszérték.

Zichy János⁴⁷ gróf kultuszminisztersége idejében a nyugdíjas vidéki tanítók mozgalmat indítottak szerény járandóságuk emelésére. Nyolcan-tizen küldöttségileg keresték fel a minisztert, akihez nagy nehezen bejutottak.

Zichy töprengve hallgatta kérésüket, aztán azt mondta:

- Hát bizony igazuk van az uraknak, de előbb a pénzügyminiszterrel kell beszélnem. Tudják mit, két hét múlva jöjjenek el. Úgyis akkor van a Király-díj,⁴⁸ amelyre önök ugye, amúgyis mind feljönnek ...

⁴² Katona Nándor (1864-1932) festő.

⁴³ Iványi-Grünwald Béla (1867-1940) festő.

⁴⁴ Talán Wolfner József (1856-1832) könyvkiadó.

⁴⁵ Ernst Endre (1903-1943) édesapja halála után ő lett az Ernst Múzeum ügyvezető igazgatója.

⁴⁶ Kálmán Jenő Ákos (Ubul) (1883-1958) gazdasági szakaember, újságíró, a budapesti társaság népszerű szereplője.

⁴⁷ Zichy János (1868-1944) jogász, az MTA tagja, 1910-1913 és 1918. május-október között kultuszminiszter.

⁴⁸ A galopp versenyek legrangosabb díja, 1920-tól Millenniumi-díj.

A Nemzeti Színház menyasszonysorba került édes kis naivája nagy féltékeny kérdezőgömb az öregebb színésznőket, vajon be kell-e vallani férjének a házasság előtti botladozásokat.

Márkus Emília⁴⁹ vállát vonogatta:

- Az Isten tudja fiam ... Bátorság kell ahhoz.

Jászai Mari⁵⁰ elrémendezett, hozzátette:

- És főleg jó memória.

Harsányi Zsolt⁵¹ egy irodalmi estén új novelláját olvasta fel, utána zúgott a taps. Az ünneplő tömegben Karinthy Frigyes⁵² tört keresztül. Mikor az íróhoz ért, a legnagyobb elragadtatással tárta szét karjait és felkiáltott:

- Zsoltom! Középszerű voltál!

Sarbó Artúr orvostanárnál⁵³ vacsora volt, melyen Fejér Lipót,⁵⁴ a híres matematikus-professzor is megjelent. Óriási vita fejlődött ki, melyben Fejér vitte a szót. Közben a szobaleány kínálta, ő beszélt, vett, beszélt, vett szakadatlanul.

Egyszerre csak a háziasszony így szólt:

- Maris, kínálja körül Fejér tanár úr tányérját.

(Fejér Lipót, 1938)

Berény Róbert kiállítására előtt Egry Józsefnek⁵⁵ mutogatta képeit. Kevés önbizalmú művész, kínlódva fest, így hát bizonytalanul fordult Egryhez, kérdezve:

- Jóska, hát mit szólsz hozzá?

Egry húzott egyet a vállán és így kezdte:

- Tulajdonképpen azt utálok bennük a legjobban ...

Kemény kritikus, azt meg kell hagyni. Mikor visszajött Olaszországból, barátai noszogatták:

- No Jóska, hogy tetszett neked a Sixtus-kápolna?

- Melyik az?

- Hát a Vatikánban, az, amelyiket Michelangelo festette ki.

Egry meghőkölt, most már emlékezett. Megvetően mondta:

- Ugyan, azok a virslik ...

Ezt a mulatságosan malac történetet Kandó Lászlónak bocsássá meg a nyájas olvasó. Ábránd és valóság lehetne a címe.

⁴⁹ Márkus Emília (1860–1949) színésznő, a Nemzeti Színház örökös tagja.

⁵⁰ Jászai Mari (1850–1926) színésznő, a Nemzeti Színház örökös tagja.

⁵¹ Harsányi Zsolt (1887–1943) író.

⁵² Karinthy Frigyes (1887–1938) író.

⁵³ Sarbó Arthur (1867–1943), az idegkórtani diagnosztika magántanára.

⁵⁴ Fejér Lipót (1880–1959) matematikus, az MTA tagja.

⁵⁵ Berény Róbert (1887–1953) festő; Egry József (1883–1951) festő.

Kurucz János⁵⁶ dalköltő évekig az Egyesült Államokban élt, zenét szerzett és dalesteteket rendezett. Pesten művészkörökben elterjedt a híre, hogy az amerikai nőknél példátlan sikerei vannak s tekintve, hogy a törvények igen szigorúak, úgy kell az egyik államból a másikba mennie, hogy közben hatot kikerül, melyekben drákói apasági keresetek várják.

Végül megjött Pestre s Kandó megkérdezte:

- Na János, hát mi is van az amerikai nőkkal?

Kurucz felsóhajtott:

- Öregem, ez a pokol maga. Hónapokig semmire se mentem. Végül egy jó médium kínálkozott, nem volt szép, de négyheti borzalmas ostrom után végre eljött a szállodámba. Feltűnt, hogy egy kis koffert hoz magával.

- Kényelembe helyeztük magunkat s épp hozzá akartam fogni az ostromhoz, mire kinyitotta a koffert, alkoholt és az ördög tudja miféle fertőtlenítő szereket vett elő és vattát, aztán másfél óráig kezelt, úgyszólván a kedvem láthatóan elment az egéztől.

- Na és?

- Na és végül mikor magához engedett s én nagynehezen újból férfivé váltam, olyan nemibetegséget kaptam tőle, hogy három hónapig fekdtem a kórházban.

Pátzay Pál Dunai szél (vagy Budapest?)⁵⁷ című szép bronz nőalakját felállították a korzón. A Hungária szálló mellett áll ez a karcsú, báli ruhás teremtes, szél borzolja a szoknyáját, amint lenéz a csillogó Dunára.

Egy szép napon hívatja Pátzayt a főváros illetékes ügyosztálya. Hogy tegnap éjjel a Hungáriából kijövet kissé beszszelt vendégek felmászta a talapzatra s ölelték, csókolták a szobrot, emiatt az erősítő csap meglazult. Meg kellene nézni.

A józan és akkurátus Pátzay dohogva ment helyszínére. A Hungária portása megerősítette a hírt, sőt közölte, hogy rendőrt is látott sétálni a környéken, de az nem avatkozott bele az ügybe.

Előkerült a gyanúsított rendőr, aki nem tagadott semmit. Pátzay haragosan támadt rá:

- Ember, ember, hát ha látta, hogy a szobor megbillen ezeknek a részeg szamaraknak az ölelgetése alatt, miért nem lépett közbe?

A nagybajuszú rendőr arcán keserű vonások húzódtak össze:

- Instállom alássan - sóhajtott és legyintett - a saját lányomra is hiába vigyáztam ...

Harsányi Zsoltot öreg és finom nénikéje meghívta vidéki birtokára. Ketten voltak a kastélyban, ketten ebédeltek a hosszú asztalnál.

Újházi tyúklevessel kezdődött, aztán kacsamájak következtek, borjúsült, túrós

⁵⁶ Kurucz János (1883-1940) zeneszerző, dalköltő.

⁵⁷ Pátzay Pál (1896-1979) szobrász. A Dunai szél c. szobrot a Dunakorzón az egykori Hungária Szálló mellett állították fel 1937-ben, 1950-ben a Dagály fürdőbe került, majd 1978-ban a Magyar Nemzeti Galériába. Másodpéldánya ma ismét a Dunakorzón áll.

csusza, rántott csirke, jó hazai marhagulyás. A csöngetésre újabb tálak érkeztek, melyekben libák, pulykák és kacsák vetették szemérmetlenül ég felé lábukat.

Harsányi Zsolt fulladozott. A reszketeg öreg nagynéni megfogta a kezét és kedvesen, halkán kérdezte:

- Zsolt, te a nagyvárosba szakadtál, jobban kiismered magad. Mondd meg nekem, meddig tart még ez a rettenetes nyomorúság?

(Tarr László, 1937)

Pekár Gyulát⁵⁸ szegényt sokan nem szerették, de a leggyilkosabbat róla a nagy magános, Szabó Dezső⁵⁹ mondta:

- Fordított kentaur.

Kérdezték, hogy miért.

- Alul ember, felül ló.

Három újságíró beszélget. Az egyik azt mondja:

- Olvástátok múltkor az újságot? A képes mellékleten Mussolini medáliát tűz egy civil mellére, miközben többen várokozna, hasonlóan civilek. Az aláírás: Mussolini kitünteti a gránói csata résztvevőit. Tipikus Leiter Jakab! A szerencsétlen újságíró szó szerint fordított. Battaglia del grano: gabonacsata, a termés fokozásáért indított harc. Ezek a gránói hősök ezúttal nem voltak a harctéren.

A másik ezt közölte:

- Horthy Miklós kormányzó nejevel Olaszországban járt. A comói tó környékén elragadtatva nézegették a gyönyörű villákat. A kormányzó feleségének egy különösen tetszett. Adjuk át a szót az ostoba kollégának:

„A főméltóságú asszony kiszállt az autóból s a kerítésnél foglalatokodó kertész megkérdezte:

- Kié ez a gyönyörű villa?

- Del Regno szenátoré - volt a válasz.”

Csak az a baj, hogy a senatore del regno nem más, mint az állam szenátora, azaz főrendiházi tag. Tehát nem a neve, szó sincs névről.

A harmadik legyintett:

- Egyszerű butaságok. Ezt hallgassátok meg. Pekár Gyula lenn járt Mussolininél. Valami küldöttséget vezetett. A csoportkép, mely készült megjelent az egyik újság képes mellékletében az alábbi andalító képmagyarázattal:

- Pekár Gyula küldöttségével a Ducenál. Az X-el jelölt Mussolini.

Fraknói Vilmos püspök, a tudós történetíró öregkorára teljesen gyermekessé változott. Az volt az érzése, éhen hal, tehát megpályázta az ösztöndíjat abba a római intézetbe, melyet ő ajándékozott az államnak. Végig kellett játszani a komédiát. A

⁵⁸ Pekár Gyula (1866-1937) író, az MTA tagja, országgyűlési képviselő, a Magyar Külügyi Társaság és a Turáni Társaság elnöke.

⁵⁹ Szabó Dezső (1879-1945) író.

tanács összeült, míg ő kinn izgatottan tördelte a kezét. Végül kinyílt az ajtó, Berzeviczy⁶⁰ jött és gratulált neki. Megkapta az ösztöndíjat.

(Gerevich Tibor, 1936)

Kelen⁶¹ röntgenes orvos vidám ember volt, szeretett bor mellett mulatozni. Egyszer éjjel hazafelé menet bizony érezte, hogy könnyíteni kellene magán. Egy kapu mélyedésében letolta a nadrágját és leguggolt.

Épp mire elkészült, előkerült a rendőr. Csak annyi ideje volt, hogy felrántsa a nadrágot és a bűnjelre rátegye a kalapját.

- Mi az kérem? - recsegett a rendőr.

Kelen látta, hogy el van veszve. Elhatározta, hogy olcsón nem adja magát.

- Biztos úr, - rimánkodott - oly szerencsétlen vagyok. Segítsen rajtam. Van egy kedvenc kanárim, gyönyörűen énekel. Ma este megszökött, kirepült. Lerohantam az utcára, nagynehezen elfogtam. Itt van a kalap alatt. Én most lassan felemelem a kalapot, maga pedig legyen szíves, kapja alatta össze a két tenyerét ...

Mikor Hóman Bálint, mint kultuszminiszter engedélyezte a sok-sok pénzt a székesfehérvári ásatásokra, tréfásan megfenyegette a munka vezetőjét, Lux Kálmánt⁶²:

- Aztán meg ne találjátok Szent Istvánt második jobbkézze!

Endrei Zalán⁶³ irodalomtörténész, aki egy kis könyvmatos újságnál tengette az életét, szép napon megbolondult. Bement a Nemzeti Múzeumba, Jakubovich Emil⁶⁴ könyvtárigazgató folyton nyitva álló ajtaján besétált s ezt a csekélységet kérte:

- Igazgató úr, szeretném olvasni Szűz Mária eredeti leveleit Krisztushoz, s az angol Magna Charta hiteles példányát.

Asztalos Miklós,⁶⁵ Jakubovich titkára jelezte, hogy az illető őrült. Jakubovich szemrebbenés nélkül felelt:

- Szívesen adok engedélyt, kedves barátom. Csak éppen ez a két dolog most ki van kölcsönözve.

(Asztalos Miklós, 1939)

Bíró Henrik⁶⁶ büszke a képgyűjteményére, mely inkább számbelileg, mint értéket illetően jelentős. Az ízlése nem teljesen megbízható.

⁶⁰ Berzeviczy Albert (1853-1936) történész, politikus, az MTA elnöke 1905-1936 között.

⁶¹ Kelen Béla (1870-1946) orvos, radiológus, egyetemi tanár.

⁶² Lux Kálmán (1880-1961) építész, egyetemi tanár, a Műemlékek Országos Bizottsága vezető építész, műszaki főtanácsos.

⁶³ Endrei Zalán (1870-1933) író, újságíró.

⁶⁴ Jakubovich Emil (1883-1935) nyelvész, történész, az MTA tagja, 1931-től az Országos Széchényi Könyvtár igazgatója.

⁶⁵ Asztalos Miklós (1899-1986) történész, 1930-tól az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, majd a Miniszterelnöki Hivatal kisebbségekkel foglalkozó szakértője volt.

Róla mondta egyszer Márk Lajos:

- A Henriknek könnyű! Van tizenkét jó képe és száz olyan, amit szeret.

(*Berény Róbert, 1938*)

A Szépművészeti Múzeum egyik gazdasági tisztviselőjét Rónainak hívták. Rippl-Rónai rokona volt, hihetetlenül iszákos ember, akit az irodában foglalkoztattak. Ő leltározott, ő kezelte a ruhatári jövedelmet, az úgynevezett botpénzt is.

Hogy-hogynem, egy szép napon kiderült, hogy az altisztektől átvett botpénzből bizony vagy 600 pengő hiányzik. A nyomozás Rónaihoz vezetett, akit Petrovics Elek⁶⁷ főigazgató szobájába rendelt.

Rónai hullasápadtan, remegő térdekkal állt a főnök előtt. Nem is próbált tagadni, zavartan makogott.

- Rónai - mondta Petrovics síri hangon - nekem át kellene adnom magát a rendőrségnek. Ez azonban botránnyt, a lapokban való szellőztetést jelentene, a Múzeum meghurcolását. Eltekintek ettől az eljárástól, de csak egyetlen egy esetben. Önnek birtokában van néhány Rippl-Rónai kép. Hozza el azokat. Majd egyet-kettőt kiválasztok, megveszem a múzeumnak s a vételárból kipótolom a kasszát.

Rónai nagyot sóhajtott. Megmenekült! Újból biztossá vált és szemtelenné. Rántott egyet a mellényén és gőgösen felelte:

- Hát ami azt illeti, nem nagyon szívesen válok meg képeimtől ...

(*Szentiványi Gyula, 1938*)

Márffy Ödön⁶⁸ Kaposvárra utazott Rippl-Rónait meglátogatni. Betoppant a házba. Rippl-Rónai éppen Piacsek bácsit,⁶⁹ kedvelt modelljét festette. A vendég jöttére abbamaradt a munka. Piacsek bácsi szedelődzködött s komótosan búcsút vett.

Ott halt el lépte a köves udvaron. Néhány perc múlva újabb, közelgő léptek hallatszottak, aztán kopogás. Piacsek bácsi dugta be kedves, ravasz fejét s fontoskodva odaszólt:

- Hát aztán Jóska. Valahogy kiment az eszemből. Délután vagy visszajövök, vagy nem.

(*Márffy Ödön, 1939*)

A lutheránus egyház Luther szobrára pályázatot írt ki. Csúcs Ferenc⁷⁰ is pályázott. A szobor talapzatára a betűket is bevészte, ily módon:

Luther Ágoston

⁶⁶ Beckói Bíró Henrik (1866–1941) közgazdász, olaj nagykereskedő, műgyűjtő.

⁶⁷ Petrovics Elek (1873–1945) jogász, művészettörténész, az MTA tagja, 1914–1935 között a Szépművészeti Múzeum igazgatója, majd főigazgatója.

⁶⁸ Márffy Ödön (1878–1959) festő.

⁶⁹ Piacsek bácsi, több Rippl-Rónai mű kedvelt alakja. Rippl-Rónai sógornőjének, Piacsek Margitnak édesapja, Piacsek Ferenc nyugalmazott főerdész.

⁷⁰ Csúcs Ferenc (1905–1999) szobrász.

A szerencsétlen Luther Mártonnal összezagyválta az ágostai evangélikus vallást. Mondani sem kell, hogy nem őt bízták meg a kivitellel.

(Kopp Jenő, 1939)

Az Ernst-Múzeumban csoportos kiállítás volt, Egy József, Batthyány Gyula gróf⁷¹ és egy Teleki grófkisasszony mutatták be legújabb munkáikat. Teleki grófnő kedvéért a kormányzó és neje is megnézték a kiállítást,⁷² érdekelte őket az a rézkarc-arckép, melyet a grófnő a kormányzóról készített.

Ha már ott voltak, meg kellett tekinteni Batthyány Gyula gróf dekadens formákban tobzódó kollekcióját. A kormányzó tovább sétált s egyszerre Egy termében találta magát. A száz ráncsal árckolt arcú Egy fekete ruhában várta a nagy eseményt. Értesítették előre.

A kormányzó kezelt vele és körsétára indult a képek előtt. Alig tudta palástolni irtózatát, a képek feléről azt se tudta, mit ábrázolnak. Itt-ott tévován megállt. Egy mindenütt a nyomában, szóltanul.

Öt perc múlva már Egy is megsokallta a némaságot. Rámutatott egyik képére és velősen csak annyit mondott:

- Leventék.

Mire az államfő:

- Áh, leventék? No és hol látta őket?

- Az ablakom a Vérmezőre nyílik. Oszt lefestettem őket.

A kép mindenre hasonlított, csak leventékre nem.

- Vasárnap, ugye? - mondta kedvesen a kormányzó - Mert csak vasárnap gyakorolnak ott.

Egy nem felelt, ez nem az ő szakmája. A kormányzó végsőkéig megerőltette magát, s azt fűzte hozzá:

- Látja. Szegény leventék. Milyen korán kell felkelniük!

Egy a vállát vonogatta. Kitérta karjait, úgy mentegetődzött:

- Hát azt én már nem tudom.

Lechner Ödön,⁷³ a kávéházban is fekete sapkában üldögélő „Papszi”, előkelő, született és finom művészlélek volt, ha nem is gondolkozott mindig vérbeli építészként.

⁷¹ Almásy-Teleki Éva grófnő (1893-1984), Batthyány Gyula (1887-1959) gróf, és Egy József festményeinek, rajzainak és rézkarcainak, valamint Borberek-Kovács Zoltán (1907-1992) szobrainak és domborműveinek, illetve Schmahl Selysette bábuinak kiállítása 1939-ben volt az Ernst Múzeumban.

⁷² Ebben valószínűleg az is szerepet játszott, hogy Batthyány Gyula lerajzolta a kormányzói párt, s a sokszorosított példányokból befolyó összeget a Horthy Miklósné nyomorenyhító akciójára ajánlotta fel. Egy életrajzi töredékében megemlítette egy találkozását Horthyval: „Horthy Miklós kormányzó az 1938-as kiállításon a képeim előtt azt kérdezte: maga találta ki ezeket így festeni? Én nem így látom a természetet - mondta bizonyos nyomatékkal, elégedetlenül.” *Egy breviárium*. Szerk. Éri István. Veszprém, 1973. 143.

⁷³ Lechner Ödön (1845-1914) építész. - Az anekdota egy másik változatát ld.: Granasztói Pál: *Alakok, álmok*. Budapest, 1974. 110.

A Japánban egyszer rárajzolta a márványasztalra a Postatakarékpénztár felső párkányát, illetve azt a csodálatos hullámívet, amit a tetőn ágas-bogas Zsolnay-kerámiák támogatnak. Az egész társaság nagy figyelemmel nézte. Valaki megjegyezte:

- De Papszi - bár elismerem, hogy mindez új és csodálatos - három-négy emelet magasságba kerülnek ezek a részletek. Az emberek, kik a szűk utcákban lenn járnak, bizony semmit sem fognak látni belőle.

Lechner izgett-mozgott. Rosszalta a közbeszólást. Aztán megnyugodott és csendesen felelte:

- De látják a madarak.

(Vámos Ferenc, 1928)